

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

vigesimam secundam : quoad Sacramenta verò à principio quarti libri, vsque ad distinctionem 42. D. verò Thomas de Incarnatione, & reliquis quae ad Christum spectant, differit 3. parte ab initio vsque ad quaestionem 59. à sexagesima verò, Sacramentorum tractationem persequitur.

Quinta denique pars statum sempiternae felicitatis, Deumque, vt supernaturalis est hominum spiritus quoad assecutionem, contemplatur. Atque ita vniuersa Theologia quasi aureo quodam circulo à Deo incipiens, & per creaturas excurrens, ad eundem ordinatissimè regreditur. Diximus in quinta parte Theologiae Deum considerari, vt est vltimus finis quoad assecutionem, quia quoad intentionem, prior est consideratio finis, quam mediocorum quae ad finem conducunt : qua ratione D. Thomas ad initium primae secundae disputat etiam de vltimo fine, quantum locus ille postulat: at verò quinta pars Theologiae, de vltimo fine, statimque Beatorum differit quoad executionem & assecutionem, quo pacto consideratio finis posterior est consideratione eorum quae ad finem ordinantur. Caterum non solum considerat sempiternam felicitatem, statimque Beatorum, quoad animam & corpus : sed etiam ea, quae, vt praecurrentia, cum his coniuncta sunt : in quibus resurrectio mortuorum, generale, & proprium cuiusque iudicium, ignis, & locus Purgatorij numerantur. Quia verò oppositorum eadem est disciplina, agit etiam de statu & receptaculis eorum, qui poenis tam damni, quam felicitatis in sempiternum tempus addicuntur. Hanc partem Theologiae tradit Magister in 4. à distinctione 43. vsque ad finem libri. D. verò Thomas in Summa non solum eandem non attingit, sed ne sacramentorum quidem explanationem morte praeventus absoluit. Quia ergo haec quae partes, in quae vniuersam Theologiam distribuimus, non solum multò congruentiori ordine, sed etiam longè copiosius traduntur in Summa à D. Thoma quam antea, vel ab eodem variis in operibus, vel à Magistro, ceterisque eius commentarioribus explicatae fuerint, meritò hoc vltimum Diui Thomae opus, quasi postremam eius voluntatem ac testamentum, nobis cum incredibili Ecclesiae vtilitate relictum, commentandum praeceteris delegimus.

In quas partes distribuitur prima pars Summae D. Thomae.

Prima pars D. Thomae distributio.

Prætermissa prima quaestione huius primae partis Summae Diui Thomae, in qua disputat de scientia ipsa Theologiae in se spectata, reliquae quaestiones, in quibus iam aggreditur explanationem obiecti Theologiae, in tres partes praecipuas distribui possunt. Prima, quae à quaestione 2. vsque ad quaestionem 26. protenditur, disputat de Deo, quae vnus est in essentia, & de attributis, quae illi ita spectato conueniunt. Secunda, à quaestione 27. vsque ad 43. differit de Deo, quae Trinus est in personis, ac de mirabili summae Trinitatis mysterio. Tertia denique, vsque ad finem primae partis, in Dei Optimi Maximi contemplatione versatur, quatenus rerum omnium creatarum effector est, atque gubernator.

**

QVÆSTIO I.

De sacra doctrina qualis sit, & ad quam se extendat.

ARTICVLVS I.

Vtrum praeter physicas disciplinas necessaria sit alia doctrina ad salutem.

DISPVATIO I.

LIVD hoc loco ante omnia animaduertendum est, duobus modis disciplinam aliquam posse dici physicam siue naturalem, vno, ex obiecto, quia rem naturalem, minimève separatam à materia sensui subiecta considerat : hoc modo scientia physica distinguitur ab Arist. 6. Metaph. cap. 1. à Metaphysica, Mathematicis, & iis scientiis, quae in praxi versantur. Altero modo, ex lumine ipso, quo gignitur : quo pacto disciplinae omnes, quae lumine naturali acquiruntur, Physicæ appellantur. Atque hoc pacto accipit D. Thomas hoc loco disciplinam physicam, vt ex corpore Articuli perspicuum est. Quare proposita disputatio hunc habet sensum, Num, praeter disciplinas, quae lumine naturali comparantur, necessaria sit alia ad salutem, quae lumine supernaturali diuinæ reuelationis acquiratur.

Duobus modis disciplinam aliquam dici physicam.

Supponit D. Thomas eorum, quae nobis diuinitus reuelata sunt, quaedam esse, ad quorum cognitionem solis naturae viribus accedere non poteramus, vt finem praemiumque nobis propositum esse supra naturae facultatem, consistereque in clara Dei visione, arcana Trinitatis atque Incarnationis mysteria, & alia similia : quaedam verò, quorum cognitio solo lumine naturali comparari poterat, vt Deum esse, esse vnum, esse omnium rerum principium, & id genus alia.

Sensus quaestionis.

Duo genera rerum quas per reuelationem nouimus.

Hoc supposito, tres statuit conclusiones. Prima est. Quod attinet ad reuelata prioris generis, necessarium fuit ad salutem, vt praeter disciplinas, quae lumine naturali comparantur, esset alia, quae per diuinam reuelationem eorum aliqua hominibus innotescerent. Hanc probat exemplo adhibito in vltimo fine ac praemio nobis proposito. Cum enim cognitio illius necessaria sit ad salutem (quandoquidem praecognitio finis necessaria est, vt homines se & suas actiones in illum referant) haec verò excedat facultatem intellectus solo lumine naturali illustrati, iuxta illud Esaiæ 64. Oculus Deus non vidit absque te, quae preparasti expectantibus te, quod citans, atque amplius explicans Paulus 1. ad Corinth. 2. ait: Oculum non vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit, quae preparauit Deus iis, qui diligunt illum, nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum : consequens est, vt ad salutem necessaria fuerit hominibus disciplina, quae supernaturaliter aliqua ex reuelatis prioris generis agnoscerentur.

Prima conclusio.

Secunda est. Quod attinet ad reuelata posterioris generis, fuit etiam necessaria ad salutem disciplina, quae ea quoque nobis reuelarentur. Hanc probat, quia à paucis, ac per longum tempus, nec sine multorum errorum admixtione huiuscemodi res solo lumine naturali addiscuntur : quare cum ex illorum cognitione salus hominum pendeat, vtique vt animae salus, & certius, & pluribus obueneret, necessarium fuit illam etiam per reuelationem haberi.

2. Conclusio.

Tertia

Tertia, quæ ex duabus præcedentibus colligitur est. Præter physicas disciplinas necessaria est sacra doctrina per revelationem comparata.

In responsione ad 2. docet D. Thomas licet sacra hæc doctrina & Metaphysica sint de eodem obiecto materiali, vt vocant, differre tamen specie propter diuersas luminis rationes, quibus procedunt: vnde, inquit, differunt secundum genus (id est, obiectum, iuxta modum loquendi Aristotelis 1. Posteriorum cap. 23.) non tamen materiale, sed formale.

Sed opus est, vt conclusiones D. Thom. attentius examinemus. Et illæ quidem in primis de lege ordinaria intelliguntur, qua Deus statuit homines re ipsa perducere ad vitam æternam: de potentia, namque absoluta, sine fide, & sine reuelatione aliqua potest homines beatos facere. Caietanus, quo cum plerique alij consentiunt, intelligit prima conclusionem de necessitate simpliciter ad salutem, secundam verò de necessitate ad melius illam obtinendam.

At contra hoc est mihi argumentum, quod Paulus ad Heb. 11. cum præmississet, sine fide impossibile est placere Deo, ac proinde fidem de lege ordinaria necessariam esse simpliciter ad salutem, reddens rationem subiungit, *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ex his ita conficito argumentationem. Sicut fides vltimi finis supernaturalis asseritur à Paulo simpliciter necessaria ad salutem, ita & fides huius pronuntiati, Deus est: sed illud pertinet ad reuelata prioris generis, de quibus loquitur prima conclusio: hoc verò ad reuelata posterioris, de quibus loquitur secunda: cum ergo fides tantum sit de reuelatis, consequens est, vt sicut est simpliciter necessaria ad salutem reuelatio aliquorum, de quibus est sermo in 1. conclusione, ita sit necessaria simpliciter reuelatio aliquorum, de quibus fit mentio in secunda.

Caietanus in eundem locum Pauli cum animaduerteret, actum fidei pugnare cum scientia de eodem obiecto, atque de hac propositione, Deus est, posse haberi scientiam, dixit, *Paulum eo loco accepisse verbum, credere, in commune, et idem est, atque assentiri, siue ver scientiam, siue per fidem, meliusque, siue Deum esse, quàm id ipsum, incipienti cognitione credere.* Si autem cum his pugnare non debet, quæ hoc loco asserit, accipere debet verbum scire, pro actu naturalis scientiæ, qui solo lumine naturali elici potest: siquidem affirmat hoc loco, cognitionem habitam per reuelationem de rebus, quarum fit mentio in 2. conclusione, solum ad salutem melius consequendam esse necessariam. Atque in hoc sensu à Melchiore Cano intelligitur Caietanus, & in eodem impugnatur, vt mox patebit.

Canus 12. de locis cap. 4. vestigia Henrici Gandauensis quodlib. 8. quaest. 2. ad 1. secutus, distinguit duobus modis posse intelligi Deum esse: vno quidem, tanquam principium rerum naturalium: altero, tanquam principium effectorum rerumque supernaturalium. Et ad cognoscendum, inquit, Deum esse primo modo, licet sit vtilis fides, reuelatioque diuina, tum vt plures perueniant in cognitionem eiusdem veritatis, tum etiam vt ingeniosi citius, & sine admixtione alicuius erroris eum adipiscantur, non tamen est simpliciter necessaria, quia rationibus naturalibus sciri demonstrarique potest: ad cognoscendum verò Deum esse secundo modo ait, necessariam esse simpliciter fidem, reuelationemque diuinam: eò quod rationibus naturalibus id inuestigari non possit. Vult ergo dictum Pauli,

A *Accedentem ad Deum oportere credere quia est*, intelligendum esse de Deo, vt est principium effectuum, rerumque supernaturalium, quod non nisi fide, reuelationeque diuina teneri potest, & ideo pertinet ad reuelata primæ conclusionis: non verò intelligendum esse de Deo, vt est principium rerum naturalium, quo pacto pertinet ad reuelata de quibus in 2. conclusione agitur.

Confirmat hanc suam sententiam Canus adiutus expositionem Caietani in illum locum Pauli. Primum, quia Paulus loquebatur ibi de actu credendi supernaturali, qui est dispositio ad gratiam, iuxta Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. vbi ita legitur, *de hac dispositione scriptum est, accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* loquitur verò Concilium de dispositione, quæ fit per auxilium Dei speciale: sed scientia huius pronuntiati, Deus est, absolute sumpti, non intelligatur de Deo vt est principium effectuum rerum supernaturalium, est notitia naturalis: ergo neque est melior actu fidei, neque de ea loquitur Paulus, sed de Deo, vt est principium rerum supernaturalium, quo pacto de ea non potest haberi scientia, quæ repugnet actu fidei.

C Deinde quia Paulus loquebatur de actu credendi per fidem, quam paulò ante definiat, esse argumentum non apparentium, vt patet ex ipsa serie contextus: ergo neque loquebatur de scientia, neque de hac propositione, Deus est, absolute sumpta, quæ potest ab ethnico accedente ad Deum esse prius scita, & euidenter cognita.

Hæc tamen opinio Cani nobis non probatur, quoniam vim infert verbis Pauli: cum longè diuersum sit, credere Deum esse, quod Paulus ait necessarium esse ad salutem, & cum eo Concilium Tridentinum & Doctores communiter, ac credere Deum esse principium rerum supernaturalium, quod Paulus non expressit.

D Dicendum itaque est, ad salutem & iustificationem, de lege ordinaria necessarium esse aditus assensum supernaturalem, compositum ex concursu habitus fidei, vel auxilij supernaturalis, quo, prius natura quam infundatur habitus, gignatur primus assensus, quo præparentur ad infusionem habitus, atque adeò necessariam esse illustrationem, reuelationemque diuinam, vt propriis in locis latè est ostendendum. Cum enim finis, ad quem conditi sumus, supernaturalis omnino sit, statueritque Deus, vt nostris meritis eidem commensuratis, ad illum perueniremus, nihilque sit in natura tam ex parte intellectus, quàm voluntatis, quod illi accommodatum, commensuratumve sit, meritò exegit tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis dispositionem supernaturalem ad illum obtinendum per fidem, caritatem, & alia similia de qua. Inter alia verò non parca, quæ ad hanc rem confirmandam afferri possent, nisi ad alium locum pertinerent, vnum illud in præsentia testimonium sufficiat ex Tridentino Concilio sess. 6. can. 3. hunc in modum definiens, *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus Sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut ponere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.*

E Potèd in omni lege etiam natura ad eandem adutorum iustificationem exegit Deus harum duarum propositionum, & quòd Deus ipse sit, & quòd inquirentibus se remunerator sit, supernaturalem assensum, qualem nunc explicauimus, siue is ineuidens existat, quod frequentius est: siue propter concursum mediij demonstratiui, quod quandoque

F accidit,

Primum Caietani argumentum.

Secundum.

Cuius sententia reuocatur.

Per sententiam de necessitate fidei.

Cuiusmodi fides in lege natura fuerit necessaria.

In quo sensu accipitur à Caietano.

Interpretatio Caietani exponitur.

Caietani sensus elicitur.

Cuius sententia.

accidit, sit evidens, atque scientia, supernaturalis tamen propter interuentum supernaturalium causarum, à quibus effici paulò antea diximus, atque adeò specie distincta ab ea, quæ gigneretur, modò causas supernaturales non concurrerent.

De huiusmodi ergo assensu (qui semper in eo sensu est fidei, quòd ad eum concurrat habitus fidei supernaturalis, vel saltem auxilium supernaturale, quòd compensatur concursus ipsius habitus) loquitur D. Paulus loco citato, docens, semper iustos, qui fuerunt, non solum in lege scripta, sed etiam in lege natura, habuisse fidem, & sine illa impossibile fuisse placere Deo: quoniam accedentem ad Deum, oportuit semper credere, saltem quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Et fortè nihil aliud voluit Caietanus in eundem locum Pauli.

Quæ fides fuerit semper necessaria ad salutem.

Iuxta hæc ergo, concedendum est, semper ad salutem fuisse necessariam fidem, reuelationemque, tam aliorum, quæ pertinent ad reuelata, de quibus est sermo in 1. conclusione D. Thomæ, quam aliquòrum, quæ pertinent ad reuelata, de quibus agit 2. conclusio, vt satis probat argumentum à nobis propositum. Quare 3. conclusio D. Thomæ, quòd præter phycas disciplinas necessaria sit ad salutem sacra doctrina per reuelationem habita, tam quoad aliqua quæ ad primam, quam quoad nonnulla, quæ ad secundam conclusionem spectant, tam certa meo iudicio est, etiam si intelligatur de necessitate simpliciter ad salutem, & non ad meliùs eam obtinendam, quam certum est, fidem supernaturalem aliorum fuisse semper, & esse modò necessariam simpliciter ad salutem de lege ordinaria. Hoc autem secundum constat apertè ex illo Habacuc 2. quod Paulus refert ad Roma. 1. ad Gal. 3. & ad Hebræos. 10. *Iustus ex fide uiuit*, quia scilicet fundamentum est iustificacionis. Vnde continuò Paulus ad Heb. 11. subiungit, *fidem esse substantiam*, id est, fundamentum rerum sperandarum, cui scilicet iustificatio, & bona, quæ in alia vita speramus innituntur. Et addit, *sine fide impossibile esse placere Deo, & accedentem ad Deum oportere credere quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit.* Et in Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. de fide dicitur, *sine qua nulli unquam contigit iustificatio.* Et Cap. 8. *Fides est humana salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificacionis, sine qua impossibile est placere Deo.* Hæc latius prosequimur 2. 2. q. 2. art. 3. ubi vide varia alia testimonia, & Doctores ac Patres, qui hoc ipsum constanter affirmant.

Iustus cur dicatur ex fide uiuere.

Ad D. Thomam ergo dici in primis potest, eum non fuisse locutum in 2. conclusione de necessitate reuelacionis, vt haberetur notitia de illis reuelatis, qualis necessaria est ad salutem, sed solum vt deueniret in notitiam illorum, ad quos reuelatio non est necessaria simpliciter, sed solum conducit, vt talis notitia certius & à pluribus habeatur. Quòd si dicamus, D. Thomam intelligendum esse de necessitate notitiæ ad salutem requisitæ, quod verius videtur, responderi secundò potest, locutum fuisse de necessitate simplicitæ, sicuti in prima conclusione reddidisse tamen rationem, quare potius elegerit Deus notitiam per reuelationem supernaturalem, tanquam necessariam ad salutem, quam naturalem, vt scilicet per illam certius, & pluribus salus contingeret. Tamen potissima ratio est, quam supra reddidimus, quia scilicet cognitio naturalis de Deo non est dispositio vltimo fini commensurata. Vel certè dici tertio potest, D. Thomam solum intendisse probare necessitatem sacrae doctrinæ ad salutem, soluisseque radicis examinare, quòd usque

Exponitur D. Thom.

A esset omninò necessaria, aut tantum utilis ad salutem. Ad primum argumentum Cui, admittam maiori, neganda est minor, quando ad eam notitiam concurrat habitus fidei, aut auxilium supernaturale paulò superius explicatum: talis enim notitia & supernaturalis est, & melior actu proprio fidei: eò quòd illum contineat eminenter, & habeat euidenciam, qua caret actus proprius fidei: vnde non minorem certitudinem ac firmitatem habet, quam proprius fidei actus. Ad secundum concedendum est D. Paulum loqui de actu credendi per habitum fidei supernaturalem, quem definitur, qui cum innitatur solum auctoritati diuinæ, inclinatur ad assentiendum iis, quæ, vt præcisè sunt reuelata, non apparent, eaque de causa dicitur argumentum aliquod necessarium ac evidens simul accedat. Dixi, de actu credendi per habitum fidei supernaturalem, quem definitur, quoniam licet primus actus assentiendi reuelatis, esse possit supernaturalis ex influxu auxiliij particularis, vt dictum est, adiunctum tamen habet in eodem instanti habitum fidei supernaturalem, qui actum illum tanquam vltimam dispositionem consequitur, & cuius influxu idem actus post primum instans productionis illius continuatur.

Ad primum argumentum Cui.

Ad secundum.

DISPUTATIO II.

Quid hoc loco D. Thomas, nomine sacrae doctrinæ intelligat, eiusdemque utilitas, ac necessitas magis explicantur.

Præcedens disputatio postulare videtur, vt explicemus, quid nomine sacrae doctrinæ, quam D. Thomas ad salutem necessariam esse definiuit, sit intelligendum. Etenim, si vna ex parte attendas ad probationes D. Thomæ disputatione præcedente relatas, inuenies solum probare, fidem, nec tamen quoad omnia reuelata, sed quoad aliqua tantum, esse ad salutem necessariam: non verò notitiam conclusionum quæ ex reuelatis in Theologia deducuntur. Nullusque sanè vel mediocriter eruditus asserere potuit notitiam eiusmodi conclusionum, atque adeò Theologiam ipsam, esse necessariam ad salutem, cum & vulgus fidelium illam ignoret, & antequam à sententiarum Magistro ceperit in artem redigi (quod quadringentis ab hinc annis factum est) imò ante omnes Scripturas sacras, homines in lege naturæ, quando pauca admodum reuelata erant, salutem consequerentur. Ex alia verò parte, cum D. Thomas quæstionem huius articuli & sequentium moueat de Theologia, quam intendit tradere, nihil ad rem pertinere videtur, quòd hoc loco nomine sacrae doctrinæ solam fidem, & non ipsam Theologiam intelligat.

Pro solutione huius difficultatis sciendum est, principia in Theologia esse ea omnia, de quibus fides immediatè habetur, ea autem sunt, tam quæ continentur in sacris litteris, quam traditiones, quæ conseruantur in Ecclesia tanquam certò, vel per Christum dominum, vel per Apostolos reuelata, de quibus in materia de fide sermo erit. Theologi verò negotium est, veram interpretationem huiusmodi principiorum querere, & inuestigare, eadem defendere, aut etiam probare aduersus illos, qui quadam eorum admittunt, alia negant, quales sunt heretici atque

Principia in Theologia quam sint.

Theologi munus.

atque Iudaei: contrarias item rationes solvere, eadem ipsa rationibus naturalibus, atque variis iudiciis & coniecturis ad suadendum efficacibus dignissima ostendere, quibus fides habeatur, ex eis deducere & probare alias conclusiones, quae immediate de fide non tenentur, atque alia munia praestare, de quibus omnibus fusior erit sermo in principio articuli sequentis.

Hoc iacto fundamentum, dicendum est, Theologiam, seu sacram doctrinam interdum sumi pro habitu conclusionum, quae deducuntur ex iis, quae sunt de fide immediate, & pro habitu simul reliquorum, quae diximus ad munus Theologi pertinere: interdum vero tam pro huiusmodi habitu, seu habitibus, quam pro habitu principiorum, hoc est, notitia & habitu fidei. Ad quam enim doctrinam pertinet deducere conclusiones, ad eandem pertinet etiam proponere prius & explicare sua principia, ut patet in Mathematicis, Dialectica, Philosophia, & ceteris: prius enim in eis proponuntur definitiones, & suppositiones aliqua, ex quibus postea conclusiones colliguntur. Confirmarique id ipsum potest ex Aristotele 1. de celo c. 1. ubi ait, *physicam circa principia naturalia versari*. Quare notitia principiorum, & conclusionum, quae ex eis deducuntur, non censentur ad diuersas disciplinas, sed ad vnam & eandem pertinere.

Iuxta haec ergo (praetermissa responsione Caietani hoc loco) dicendum est, D. Thomam nomine sacrae doctrinae intellexisse Theologiam sumptam posteriori modo, ut etiam habitum principiorum, seu notitiam fidei comprehendit: doctrinamque huius Articuli, si intelligatur solum de necessitate simpliciter, ad salutem, veram esse de doctrina Theologiae, ratione notitiae principiorum, non tamen omnium, sed aliquorum. Vt enim ostendimus 2. 2. q. 2. artic. 3. omni tempore post primorum parentum lapsum necessaria fuit adultis ad salutem, non solum necessitate praecipui, sed etiam finis, fides supernaturalis horum trium, quod Deus sit, quod inquirentibus se remunerator sit, & quod mediator esset futurus. De prioribus quidem duobus explicata & aperta, de postremo vero saltem implicita & obscura, quam eo loco ostendimus in solis prioribus non contineri. Item post sufficientem promulgationem Euangelij in orbe factam, necessaria fuit fides explicita Christi. Hoc autem est discrimen inter necessitatem praecipui, & finis de fide habenda, quod necessitas praecipui est, ut peccatum infidelitatis contra praecipuum fidei euitetur, quod salutem spirituali ac aeterna: impedimento foret: quare si interueniat ignorantia inuincibilis praecipui, cessat necessitas praecipui, quatenus illa ignorantia immunem facit a culpa: necessitas vero finis in eo posita est, quod sine eiusmodi fide nullo modo salus obtineri valeat, etiam si is, qui ea caret, a culpa eam non habendi ob ignorantiam inuincibilem praecipui omnino eximatur. Vide quae ibidem copiosius dicta sunt. Articulo etiam citato ostendimus, in lege gratiae necessaria esse adultis ad salutem necessitate praecipui fidem explicitam praecipuorum articulorum fidei, quae in Symbolo Apostolorum continetur, & aliquorum sacramentorum: quando autem, & quatenus excusandi sint rudes a culpa lethali ob ignorantiam, ex eodem loco petendum erit. Cognitio vero reliquorum, quae sacris litteris, vel traditionibus continentur, ad salutem necessaria non est, tamen valde utilis sit, teneaturque sub lethali culpa, quicumque cognouerit illa ad fidem pertinere, nec ab illis dissentire, neque de eorum veritate dubitare.

Quod si quis obieciat, paruulis saltem non fuisse

A necessaria ad salutem doctrinam per reuelationem: Occurrendum est necessarium omnino fuisse reuelationem ad paruulorum salutem, non quae ad ipsos pertinet, sed ad eos, qui remedium pro originali culpa abstergenda paruulis adhiberet: nec enim solo naturali lumine cuiusmodi culpa remedium notum esse potuit.

Illud hoc loco animaduertam, iuxta doctrinam D. Pauli ad Rom. 1. dicendum esse Deum manifestasse hominibus scientias naturales, non solum quoad principia, sed etiam quoad conclusiones, quae propria industria & lumine naturali ex illis deducuntur. De Philosophis namque naturalibus a gens, inquit, *quod horum est Dei manifestum est in illis, Deus enim illis manifestauit: inuisibilia enim ipsius, a creatura mundi per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas*. Si enim, quae ad occultam Dei naturam pertinet, asserit fuisse a Deo Philosophis manifestata, cum tamen in eorum cognitionem non nisi per discursum ex iis, quae facta sunt, deueniret (ut ait duce videlicet lumine naturali, quo animus nostros, veluti quodam sui vultus radio affecit ac consignauit Deus, ut eodem nobis ostenderet bona ac mala iuxta Prophetam Plam. 4. testimonium, profecto luce clarius colligitur conclusiones quae ex principiis adducuntur a Philosophis, appellari a Paulo diuinitus manifestatas: quod idem de scientiis moralibus pariter dicendum est, de quibus cap. 2. *qui ostendunt, inquit, opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum*.

Iuxta hanc ergo doctrinam, ita dicendum sentio: sicut Deus eo ipso, quod hominibus indidit lumen naturale, dicitur illis manifestasse, & quodammodo reuelasse scientias naturales, in quarum tamen cognitionem eodem lumine ac industria deuenirent: ita eo ipso, quod ultra lumen naturale addidit illis lumen fidei, censetur non solum reuelasse illis immediate ea, quae ad fidem pertinent, sed etiam mediate ea, quae ex illis sua industria ac lumine naturali inferunt. Vnde Theologia sacrae doctrina, de qua proposita est quaestio huius articuli, non solum quoad principia, sed etiam quoad conclusiones iure optimo reuelata dici debet: neque solum quoad principia, sed etiam quoad reliqua munia Theologi superius commemorata, est necessaria, hoc est, utilis ac valde conueniens ad salutem: id quod D. Thomas satis censuit comprobatum eo ipso quod ostenderit, reuelationem eorum, quae de fide sunt, necessariam esse ad salutem: inde enim conueniens est, ut maxime salutis, utilissima, ac necessaria etiam sit eorundem vera intelligentia, & interpretatio, ceteraque theologiae munera, maxime cum in Scripturis sanctis sint multa difficulta intellectu, quae indocili & instabiles deprauant ad suam ipsorum perditionem, ut Petrus 2. cano. cap. 3. adiungit. Vnde merito Augustinus 14. de Trin. cap. 1. huic scientiae (quam sapientiam appellat) ait illud tribui, *quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur: qua scientia, inquit, non pollem fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide plurimum*. Addit, *Aliud est enim scire tantummodo quod homo credere debeat, propter adipiscendam vitam beatam: aliud autem scire, quemadmodum hoc ipsum, & pius opituletur, & contra impios defendatur*.

Licet autem Theologia utilis sit ad salutem singulis de Ecclesia, qui in illius cognitionem veniunt, multo tamen magis utilis, imo & necessaria est toti corpori Ecclesiae. Nisi enim in Ecclesia essent pastores & doctores, qui populum ea, quae de fide sunt, quaeque necessaria sunt ad salutem, doce-

ant, non possent illi in salutem peruenire, nisi per discursum ex iis, quae facta sunt, deueniret (ut ait duce videlicet lumine naturali, quo animus nostros, veluti quodam sui vultus radio affecit ac consignauit Deus, ut eodem nobis ostenderet bona ac mala iuxta Prophetam Plam. 4. testimonium, profecto luce clarius colligitur conclusiones quae ex principiis adducuntur a Philosophis, appellari a Paulo diuinitus manifestatas: quod idem de scientiis moralibus pariter dicendum est, de quibus cap. 2. *qui ostendunt, inquit, opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum*.

Iuxta hanc ergo doctrinam, ita dicendum sentio: sicut Deus eo ipso, quod hominibus indidit lumen naturale, dicitur illis manifestasse, & quodammodo reuelasse scientias naturales, in quarum tamen cognitionem eodem lumine ac industria deuenirent: ita eo ipso, quod ultra lumen naturale addidit illis lumen fidei, censetur non solum reuelasse illis immediate ea, quae ad fidem pertinent, sed etiam mediate ea, quae ex illis sua industria ac lumine naturali inferunt. Vnde Theologia sacrae doctrina, de qua proposita est quaestio huius articuli, non solum quoad principia, sed etiam quoad conclusiones iure optimo reuelata dici debet: neque solum quoad principia, sed etiam quoad reliqua munia Theologi superius commemorata, est necessaria, hoc est, utilis ac valde conueniens ad salutem: id quod D. Thomas satis censuit comprobatum eo ipso quod ostenderit, reuelationem eorum, quae de fide sunt, necessariam esse ad salutem: inde enim conueniens est, ut maxime salutis, utilissima, ac necessaria etiam sit eorundem vera intelligentia, & interpretatio, ceteraque theologiae munera, maxime cum in Scripturis sanctis sint multa difficulta intellectu, quae indocili & instabiles deprauant ad suam ipsorum perditionem, ut Petrus 2. cano. cap. 3. adiungit. Vnde merito Augustinus 14. de Trin. cap. 1. huic scientiae (quam sapientiam appellat) ait illud tribui, *quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur: qua scientia, inquit, non pollem fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide plurimum*. Addit, *Aliud est enim scire tantummodo quod homo credere debeat, propter adipiscendam vitam beatam: aliud autem scire, quemadmodum hoc ipsum, & pius opituletur, & contra impios defendatur*.

Licet autem Theologia utilis sit ad salutem singulis de Ecclesia, qui in illius cognitionem veniunt, multo tamen magis utilis, imo & necessaria est toti corpori Ecclesiae. Nisi enim in Ecclesia essent pastores & doctores, qui populum ea, quae de fide sunt, quaeque necessaria sunt ad salutem, doce-

ant, non possent illi in salutem peruenire, nisi per discursum ex iis, quae facta sunt, deueniret (ut ait duce videlicet lumine naturali, quo animus nostros, veluti quodam sui vultus radio affecit ac consignauit Deus, ut eodem nobis ostenderet bona ac mala iuxta Prophetam Plam. 4. testimonium, profecto luce clarius colligitur conclusiones quae ex principiis adducuntur a Philosophis, appellari a Paulo diuinitus manifestatas: quod idem de scientiis moralibus pariter dicendum est, de quibus cap. 2. *qui ostendunt, inquit, opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum*.

obiectioni. Reuelatio quatenus paruulis sit necessaria.

Scientias naturales quomodo Deus hominibus manifestaauerit.

Theologia quomodo reuelata dei possit etiam quo ad conclusiones.

Theologia Ecclesiae utilissima ac necessaria.

Theologia quomodo accipitur.

Quid nomine sacrae doctrinae D. Thomae intellexerit hoc loco.

Quorum verum fides post lapsum semper necessaria sit.

Necessitas praecipui, & finis in quo differant.

Occurritur.

rent, atque ea omnia rationibus credibilia ostenderent, & ab aduersariorum calumniis vendicarent, ceteraque præstarent, quæ theologi sunt, citò sanè periret fides, corrumpentur mores, Ecclesiæque labefactaretur. Cui malo occurrens sita singulari providentia Christus, vt Paulus ad Ephes. 4. ait, *adit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas: alios autem Pastores, & doctores ad consummationem Sanctorum, in edificationem corporis Christi, id est, Ecclesiæ.* Atque addit, *vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omnino vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris:* Vnde ad Titum 1. inter alia Episcopo necessaria connumerat, *vt sit amplectens eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in sana doctrina, & eos, qui contradicunt arguere.* Id etiam quod Petrus 1. can. cap. 3. admonet, nempe *vt parati semper simus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea, que in nobis est, fide,* potissimum Pastoribus, & Ecclesiæ Doctoribus strictum esse credendum est.

Nulla re
defuisse in
ecclesia Theo
logiam.

Illud postremo loco animaduertendum est, semper in Ecclesia Dei fuisse Theologiam, eò auctiorem, quo per incrementa temporum, secundum varium statum vniuersalis Ecclesiæ, accreuerunt reuelata. Adamus enim multa per reuelationem accepit à Deo, cum plenitudine scientiarum naturalium, acuminèque sui intellectus multa ex reuelatis deduxit, viamque salutis posteros suos diligenter edocuit. Idem posteris suis præstitit Noè. Atque cum robustiores & perfectiores essent eo tempore vires, natura, quam fuerunt postea, credendum est, homines illius ætatis plus valuisse ingenio, quam hac tempestate polleant, fuisseque ex viris piis & catholicis, theologos homines pro ratione illorum temporum, qui ea, quæ pertinent ad religionem, cultumque diuinum ac mores bene institutos edocerent. Apertè namque ex illa celebri trium amicorum Iob disputatione, quam refert Scriptura sacra, constat, illos egregios fuisse theologos tempore illò legis naturæ (tamen vt homines in disputatione ipsa cum beato Iob nonnulla peccauerint) censendumque est similes fuisse permultos. In lege etiam scripta erant legis petiti ac pharisei, qui ex cathedra Moysi populum in iis, quæ ad fidem ac mores attingebant, informarent, & fidei dogmata ab aduersariis tuerentur: quemadmodum in ecclesia Christiana semper fuerunt Pastores, & Doctores, qui partes Theologorum diligenter agerent.

Neque verò putandum est, diuersam esse Theologiam Augustini, ac reliquorum Patrum, ab ea, quæ Magister ad artem ex eorundem propriis sententiis, & Scripturæ sacre oraculis redegit, nobisque tradidit, quamque Scholastici Doctores deinceps suis commentariis vel illustrarent, vel alia peculiaris artis methodo explicare contenderunt. Qua in re nemo sanè felicitius quam D. Thomas euoluat, ac cum cæteris comparet, intelligere poterit. Quod enim Aug. & cæteri Patres vel exponendo Scripturam, vel vt Ios tractatus edendo, modò contra hæreticos disputando, modò hoc aut illud argumentum in utilitatem Ecclesiæ tractando docuerunt, id Scholastici ad artem ac certam methodum reduxerunt, vt confusionem, repetitionem ac vastitatem illam fugerent, veritatèque à Patribus assertas ex suis principis deducerent, accuratius examinarent ac perpolirent. Quam ad rem præstandam, cum via nulla inueniri possit accommodatior, quam si probabiles sententias, quæ de vnoquoque problemate circum-

Theologia
scholastica
non alia ab
ea quam Au-
gustinus &
alii Patres
tradiderunt.

Commenda-
tur D. Tho.

A feruntur, adducas, rationes, ac fundamenta earum expendas, propriam sententiam ex suis principis eruas, rationibus confirmes, contrarias dissolvas, hanc omnes viam, & rationem de theologicis rebus philosophandi consecrati sunt. Quare sicut nullus sanæ mentis vitio vertit Aristoteli, quin potius omnes summæ laudi tribuant, quòd ea, quæ ab aliis de Dialectica, Rhetorica, Philosophia naturali, ac Morali, & Methaphysica sine methodo dicta fuerant, auxerit, atque in artem redegerit: ita neque Scholasticis vitio vertendum est, sed laudi dandum, quòd idem circa Theologiam præstiterint. Inde enim

B Scripturarum, & cæterorum, quæ ad fidem pertinent, non solum dilucidior, & securior intelligentia, sed etiam eorundem defensio planior & efficacior redditur. Cum verò Scholastica Theologia tanquam lapis Lydius sit, ad quem verum à falso, vt aurum ab aurichalco discernitur, ac veluti malleus, quo omnium hæreticorum hæreses conteruntur, ac comminuantur: mirandum non est, si Lutherus, eiusque sectatores Scholasticam Theologiam exhibent, ac conuictis proficiant, vimque dicendi, cui se totos tradunt, aduersus eam sine Christiana modestia petulanter admoueant, vt pote machinam, qua quisque per facietias, verborum lenocinia, ac rationum fucos, vt ad deridenda honesta, ita ad persuadenda turpia minimo negotio abuti potest.

C Sed verus hoc est hæreticorum ingenium, vetus consuetudo, vt res suapte natura viles corumpant: atque ad suam, aliorumque perniciem conuertant. Illud nihilominus concesserim, rem esse indignam, vt Theologia Scholastica inutilibus, nulliusque momenti quæstionibus impediatur, ac maculetur: sed hoc vitium est aliquorum, non artis ac scientiæ. Dabimus tamen operam, vt non solum ad sobrietatem, sed etiam quoad fieri poterit, & res tulerit, ex fontibus ipsis sacre Scripturæ, definitionum ac decretorum Ecclesiæ, dictisque sanctorum Patrum, quæ Theologi sunt, pertractemus.

DISPUTATIO III.

Vtrum lumine naturali possimus cognoscere, supremam nostram felicitatem in visione diuina essentia positam esse.

E Xaminandum est, vtrum vltimus finis simpliciter, ad quem à Deo Optimo Maximo procreati sumus, sit de numero earum rerum, in quarum cognitionem solo lumine naturali non possumus peruenire, vt docuit D. Thomas. Pars igitur quæ affirmat, suaderi potest his argumentis.

In primis, quia homo naturaliter appetit supremam suam beatitudinem, ergo in illam habet propensionem naturalem, sed potest naturaliter cognoscere hanc propensionem, alioquin aliquid naturale esset in homine, quod naturaliter non posset cognosci: Ergo naturaliter potest suam beatitudinem cognoscere. Patet vltima consequentia, quia propensio naturalis ad aliquam rem cognosci nequit, quin ea res simul cognoscatur.

Secundò, homo creatus est à Deo ob supremam beatitudinem, tanquam ob supremum finem: sed potest seipsum perfectè cognoscere, alioquin non haberet eius natura propensionem, vt ab ipsius potentia cognoscendi intelligeretur: Ergo naturaliter potest cognoscere suam supremam beatitudinem. Probatur consequentia, quia tunc vnaquæque res

Primum argu-
mentum
patet affir-
mantis.

Secundum.

res perfecte cognoscitur, cum omnes eius causas percipiuntur.

Tertio, homo naturaliter potest cognoscere, obiectum intellectus esse ens, in Deoque perfectissime cerni rationem entis velut in fonte, a quo omnia emanarunt, atque adeo eminenter continentur: sed vltimus finis cuiusque potentia consistit in eo, in quo perfectissime cernitur ratio obiecti, siquidem circa illud idem nobilissimum potentia actus versatur: ergo naturaliter potest cognoscere, Deum esse vltimum finem intellectus, & ex consequenti etiam hominis, cum intellectus sit suprema, & nobilissima hominis potentia.

Secutus q. 1. prologi. continet cum D. Thoma hoc loco, vltimum finem nostrum esse nobis naturaliter ignotum, & eadem est communis sententia doctorum. Quae planè colligitur ex duobus testimoniis Ista & Pauli, quibus eam circa conclusionem D. Thoma disputatione prima comprobauimus. Confirmatur deinde, quia naturaliter difficile admodum poterant homines suspicari, intellectum nostrum per diuinam potentiam posse euehi ad diuinam essentiae visionem. Atque licet id suspicarentur fieri posse, cum sit tam excellens, ac extraordinarium donum, pendeatque ex sola libera voluntate Dei, quam sine reuelatione non potuerunt cognoscere, vti que solis viribus naturalibus, nullo modo poterant scire sic Deum re ipsa statuisse. Si namque Ioanes, postquam ex reuelatione diuina hoc cognouit, quod d nos sibi filios & haeredes ad beatitudinem, quae quidem ab ea, qua ipse beatus est, non dissimilis esset, adoptauerit i. sua can. ca. 3. in hac verba erupit. Videte fratres, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus. Additque, Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videntur eum, sicuti est, qui fieri poterat, vt mortales solo lumine naturae illustrati rem tantam cogitando assequi possent: Profecto in cor hominis nunquam, vt Paulus ait, ascendisset, nisi diuinitus foret reuelatum.

Fateor equidem, vt consonum, ac non alienum a ratione se offerre, quod sapientissimus Deus premium iustis post hanc vitam, & supplicium malis constitutum habeat: quod tamen premium sit supernaturaliale, ac tam excellens, id est fanè, quod dicimus in cor hominis solo lumine naturali ascendere non potuisse.

Secutus cum quibusdam alijs existimat, in nobis esse propensionem naturalem, ante omnem actum elicitem, ad beatitudinem supernaturalem: quem admodum in lapide est inclinatio naturalis ad centrum, atque adeo beatitudinem esse nobis naturalem quoad appetitum & potentiam passiuam, licet non quoad affectionem & potentiam actiuam.

Quare ad primum argumentum initio propositum, admissio antecedente & prima consequentia, negat minorem, fateaturque aliquid naturale esse in homine, quod ab eo naturaliter non possit cognosci, videlicet propensionem illam ad beatitudinem supernaturalem. Ratio, inquit, est, quia homo ea solum potest naturaliter cognoscere, ad quae assurgere intelligendo potest ex eis, quae sensu percipit: nihil autem sensu percipi potest, quod nos in cognitionem propensionis ad beatitudinem, de qua loquimur, deducere valeat. Haec tamen solutio, licet, quod ad homines attinet, satisfaciatur, in angelis tamen locum non habet: cum non indigeant sensu ad cognoscendas res spirituales. Quare vel tenetur dicere Scotus, Angelos naturaliter posse cognoscere,

tum suam? tum etiam nostram beatitudinem sitam esse in visione diuinae essentiae, quod nullus profecto admittet, oppositumque satis videtur probare ratio, quod ostendimus, id homines naturaliter non posse cognoscere, vel tenetur dicere, aliquid naturale Angelis & hominibus inesse, quod naturaliter ab Angelis percipi non possit, propensionem scilicet naturalem, de qua disputamus, ac proinde neque Angelos neque homines ab vlla mente creata posse naturaliter comprehendi, quod non facile est admittendum.

Ad secundum similiter negat Scotus in organo, quia homo ex iis, quae sub sensum cadunt, non potest deuenire in cognitionem propensionis, quam habet ad beatitudinem, & finem nobis supernaturalem. At hac etiam solutio, sicut & praecedens, non habet locum in Angelis, propter rationem paulo ante propositam. Quoniam verò quaest. 12. art. 1. disp. 2. (vbi aptior erat de hac re disputandi locus) ostendimus cum Caetano, Capreolo, & Ferratiensi, in nobis non esse propensionem naturalem ad beatitudinem supernaturalem, eaque de causa beatitudinem nobis propositam omnino esse nobis supernaturalem, aliter respondendum est ad argumenta proposita.

Ad primum quidem, negandum est antecedens, si sit sermo de appetitu naturali innato, hoc est, inclinatione, quae non est actus elicited.

Ad secundum, quicquid sit de minori, negat optime Capreolus consequentiam. Ratio est, quia ad perfectam cognitionem alicuius naturae, satis est penetrare omnes eius causas naturales: vnde opus non est finem supernaturalem agnoscere.

Tertium argumentum, si quid probat, solum conuincit Deum cognitum lumine naturali esse nostrum vltimum finem naturalem, quod non latuit Aristotelem 10. Ethicorum, & 11. Metaph. cum supremam felicitatem nostram in hac vita, in contemplatione substantiarum separatarum praesertim Dei Optimi Maximi, constituit. Philosophi etiam, qui immortalitatem animorum posuerunt, atque de statu illorum in futura vita disseruerunt, in quibus est Tullius li. 1. Tusculanarum quaestionum, in contemplatione naturali rerum, maxime caelestium, felicitatem nostrarum mentium a corpore separatarum collocauerunt. Non verò probat argumentum, ab homine solo lumine naturali posse cognosci, vltimum finem ad quem supernaturaliter sit perducendus, in claro Dei consuetu positum esse. Reliqua quae in hoc articulo dici poterant, commodius ad quaestionem 12. articulo primo differuntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacra doctrina sit scientia.

DISPUTATIO I.

Ec loco sacra doctrina eodem modo sumitur, ac in praecedente articulo, videlicet, vt comprehendit habitum principiorum & conclusionum. De ea verò sic sumpta quaerit D. Thomas vtrum sit scientia quoad habitum conclusionum, vt ex corpore articuli patet: quoad habitum namque principiorum scientiam non esse, perspicuum erat.

Vt verò articulo praecedente dicebamus, in hac doctrina principia sunt ea omnia, quae immediate, & in se à Deo sunt reuelata. Haec autem ea tantum sunt, quae in libris canonicis continentur, & in supertraditiones, quae extra Scripturam sacram, vt certò à Deo reuelata, in Ecclesia conseruantur.

Non defuerunt, qui dicerent, definitiones etiam illas

Quid ad secundum respondet Scotus. Reijcitur Scoti responsio.

Respondetur argumentis initio propositis.

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3. Deus quomodo sit naturalis finis nobis.

Sensus quaestio.

Principia in Theologia quoniam sunt.

Quorundam sententia.

Tertio.

Communis opinio.

Sensu opinio.

Quid ad primum argumentum initio propositum. Scotus respondet.

Respondetur Scoti responsio.